

1. Jessop B. Political ontology, political theory, political philosophy and the ironic contingencies of political life // Der Mensch im Zoon Politikon: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2005. P. 189–208.].
2. Шмитт К. Понятие политического // Вopr. социологии. – Т. 1. – 1992. – № 1. – С. 35–67.

Ключові слова: політичне буття, онтологія, філософія, політична свідомість.

Науковий керівник: к.ю.н. Капустіна Н. Б

Голюк Надія Григорівна

студентка 1-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ ІЗ ВІЗАНТІЄЮ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Кожна держава, що бажає мати гідну, цивілізовану та заможну долю у майбутньому, повинна вшановувати своє історичне коріння, пишатися ним, що неможливо без глибокого вивчення та розуміння своєї історичної спадщини. Для нашої держави, що лише нещодавно здобула очікувану сторіччями незалежність та має таку багату й славу історію, яка є об'єктом досліджень багатьох вчених усього світу і яку без перебільшень можна назвати однією з найяскравіших сторінок всесвітньої історії, це набуває особливої наукової актуальності та суспільного значення

Насьогодні, коли в Україні відбуваються потужні реформи, розвивається новий вектор євроінтеграційних процесів, суттєво збільшилась увага до історії україно-європейських стосунків в минулому. Тому, обрана нами тема вбачається актуальною.

Русько-візантійські угоди вже понад двісті років залишаються предметом уваги істориків, філологів, правознавців [1, с. 55]. Договори русів з греками є найдавнішим письмовим джерелом давньоруської державності та права, одною з перших пам'яток руської літературної мови. Про можливість існування русько-візантійських угод у IX ст. неодноразово згадувалося у вітчизняній та закордонній історіографії, але завдяки Повісті минулих літ до нашого часу збереглися лише тексти угод 907, 911, 944 та 971 pp. [2, с. 102].

Форма і зміст русько-візантійських договорів 911, 944 років підтверджують гіпотезу про наявність у держав, що їх уклали, попереднього сталого досвіду нормотворчої та правозастосовної діяльності [3, с. 255].

У часи правління імператора Романа I Лакапена Візантія була два рази загрожена з боку Русі. Про масштабність походу 941 р. промовляє той факт, що руси окрім розорення околиць Константинополя, прорвались у Мармурове море і розорили «країну Нікомедійську», а можливо й саму Нікомедію. Можна погодитись з Г. Літавріним, що поразка Русі від Візантії 11 червня була менш тяжкою, ніж то прийнято вважати в історіографії, що й зумовило укладення досить вигідного для Русі мирного договору 944 р., коли мир було укладено між рівноправними суб'єктами. Візантія була змушена вважати на руський фактор у північному регіоні. По суті, договір 944 р. являє собою розвиток і уточнення договору 911 р., він врахував тридцятилітній досвід русько-візантійської торгівлі.

Русько-візантійські договори 911 і 944 рр., за концепцією Г. Літаврїна, «свідчать про повну юридичну рівність сторін». Звісно, можна поставити під сумнів «абсолютну рівність» у стосунках імперії не те, що з поганською Руссю, а й з іншими християнськими країнами, однак суб'єктами договорів є піддані князя й імператора, які й були гарантами дотримання правових норм договорів. Таким чином договори були вирвані в імперії силою. Візантії не залишалося нічого іншого як укладати двосторонній договір з Руссю, хоча для збереження престижу імперія оформила його у вигляді дарственної грамоти від імператора [4, с. 39].

Договір Візантії з Руссю 911 рр. промовляє про певну усталену практику політичних та торгівельних відносин імперії з Руссю, що склалася ще в IX ст. Торгівля з Візантією збільшувала економічну могутність князівської влади. Русь у Візантію експортувала частину данини і воєнної здобичі, насамперед рабів і сировинні товари. Імпортувала ж переважно дорогі тканини, різноманітні прикраси, зброю, прянощі тощо.

Як і у Візантії, на Русі політика й комерція були тісно переплетеними. Лише центральна влада була спроможною забезпечити власним купцям вигідні торгівельні умови з іншою державою, а також забезпечити безпеку купецьким караванам. Відсутність у купців князівських грамот чи печаток позбавляла їх пільг на ринках імперії. Купці держав, що не мали дипломатичних угод між двома країнами, взагалі не мали права торгувати не те, що в Константинополі, а й в інших містах Візантії.

Про зростання ролі Русі для імперії на середину X ст. можна судити й з того, що вже за договором 944 р. руська ратифікація договору відбувалась у Києві в присутності візантійських послів. Це є перший підтверджений джерелами випадок прибуття послів імператора в столицю Русі. Як зазначає Ж.-П. Арін'йон, це був акт офіційного визнання входження Руської держави до ієрархії держав, що посідають чільне місце у зносинах з Візантією [5, с. 120]. З того часу був відкритий шлях у Константинополь не лише купецьким караванам, а й

офіційним делегаціям, одну з яких безпосередньо й очолила княгиня Ольга. Однак з того робити висновок про рівноправність двох держав не можна. В політичній доктрині імперії це було неможливим. Думаю, це чітко розуміли і в Києві і прагнули підвищити свій статус насамперед з-поміж собі подібних – молодих слов'янських держав, звісно «за рахунок» імперії.

Важливість зазначеного періоду у візантійсько-руських відносинах полягає насамперед у тому, що саме в першій половині X ст. ці відносини набули статусу міждержавних. На середину X ст. Русь заявила про себе як сильна й могутня держава. Тому держава була зацікавлена, щоб про військовий союз з Києвом був відомий недругам Візантії, як зазначено в договорі 944 р. «и оттоле уведать иныя страны каку любовь имею [тъ] Грьци с Русью» [6, с. 9-11].

Таким чином, важливість зазначеного періоду у візантійсько-руських відносинах полягає насамперед у тому, що саме в першій половині X ст. ці відносини набули статусу міждержавних. На середину X ст. Русь заявила про себе як сильна й могутня держава. Тому зростання міжнародного престижу, централізація влади, врешті вигідні торговельні угоди з Візантією, що давала християнізація, не могли не приваблювати князівську владу Русі. Звідси своє місце в світі Київ чітко визначав через призму русько-візантійських стосунків. Збереження договорів із Візантією є яскравим свідченням тривалих дипломатичних стосунків між двома великими державами.

Список використаних джерел

1. Домановська М. Є. Історико-правові аспекти дослідження русько-візантійських договорів X ст. у вітчизняній дореволюційній історіографії / М. Є. Домановська // Вісник національного університету внутрішніх справ. – Харків, 2005. – Вип. 30. – С. 55-59.
2. Домановська М. М. О. Лавровський (1825-1859) про русько-візантійські угоди X ст. / М. Домановська // Сіверянський літопис. – 2013. – № 2. – С. 101-111.
3. Колос М.І. Русько-візантійські договори 911, 944 років: генезис українського кримінального права / М. І. Колос // Науковий вісник. – 2011. – № 4. – С. 251-261.
4. Литаврин Г. Г. Геополитическое положение Византии в средневековом мире в VII–XII вв. // Византия между Западом и Востоком. Опыт исторической характеристики Сб. статей / Отв. ред. Г. Г. Литаврин. – Санкт-Петербург: Алетей, 1999. – С. 11–57.
5. Ариньон Ж.-П. Международные отношения Киевской Руси в середине X в. и крещение княгини Ольги // Византийский Временник. – 1980. – Т. 41. – С. 113–124.
6. Гордієнко Д. Русь у системі зовнішньої політики Візантії першої половини X ст. / Д. Гордієнко // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – 2010. – № 20. – С. 9-28.

Ключові слова: Київська Русь, Візантія, Давньоруська держава, державність, договори

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Єфремова Н. В.

**Дикусар Дар'я Вадимівна,
Зарічнюк Яна Олексіївна**

студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ: ВНЕСОК П. С. ПОРОХОВЩИКОВА

Виступи таких видатних судових діячів, як Ф. Н. Плевако, А. Ф. Коні, О. І. Урусова, П. С. Пороховщикова та ін., представляють великий інтерес для сучасних правників не тільки з юридичної точки зору (глибина аналізу, вміння враховувати всі деталі справи та робити переконливі висновки), але і з художньої. Розвиток інституту присяжних засідателів у Російській імперії дав потужний стимул розвитку судової риторики. Адвокатам і прокурорам кінця ХІХ століття доводилося не просто виступати на судових засіданнях, а говорити яскраво, колоритно й обгрунтовано. П. Сергеїч – псевдонім відомого російського юриста Петра Сергійовича Пороховщикова. Його роздуми про чистоту та точність стилю, просту мову, про «квіти красномовства» та про риторичні звороти багато в чому актуальні й сьогодні.

Петро Сергійович Пороховщиків – російський юрист, автор книги «Мистецтво промови в суді», «Кримінальний захист», та інших книг, що стосуються судового красномовства та захисту в кримінальному провадженні.

Він народився в 1867 році в Санкт-Петербурзі у дворянській сім'ї та отримав хорошу освіту. Спочатку навчався в Імператорському Ліцеї імені Цесаревича Миколи, котрий більш відомий як Катковський ліцей, а згодом вступив на юридичне відділення Московського університету. Був послідовником А. Ф. Коні.

Протягом 1889–1890 років служив у відомстві Міністерства юстиції, а потім був призначений посаду помічника секретаря при прокурорі Московської судової палати. Кілька років П. С. Пороховщиків працював на різних канцелярських посадах – старший помічник діловода державної канцелярії, молодший діловод, член господарського комітету канцелярії. У серпні 1894 року його було призначено товаришем прокурора Смоленського окружного суду. Через рік перевели на